

BUITEN

27^E JAARGANG N^O. 35

ZATERDAG 2 SEPTEMBER 1933

DE KLASSE DER REGENBOOGJACHTEN VAART OP HET BUITEN-IJ AF VOOR EEN WEDSTRIJD
OP DE ZUIDERZEE
(BIJ HET ARTIKEL: „VAREN OP DE ZUIDERZEE”)

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD

UIT HET GODSDIENSTIGE LEVEN IN MIDDELEEUWSCH ITALIË, DOOR KAZIMIERZ CHLEDOWSKI (10) BLZ. 416—417	
DONKERE VIOLEN (GEDICHT), DOOR JOANNES REDDINGIUS	BLZ. 417
VAREN OP DE ZUIDERZEE (GEÏLL.), DOOR H. C. A. VAN KAMPEN	BLZ. 415, 418—421
TANTE CORINA (GEÏLL.), DOOR M. VAN ITTERSUM—VAN ITTERSUM	BLZ. 420—423
INDISCHE VRUCHTEN (GEÏLL.), (SLOT), DOOR DR. B. POLAK	BLZ. 422—424
WINDROZEN (GEDICHT), DOOR JOANNES REDDINGIUS	BLZ. 424
EENJARIGE ZAADBLOEMEN (GEÏLL.), DOOR G. KROMDIJK	BLZ. 425—426

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar **Rokin 74—76, Amsterdam**. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.
Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, verboden.

Uit het godsdienstige leven in Middleeuwsch Italië

(10) DOOR KAZIMIERZ CHLEDOWSKI (Slot)

UIT dit gebouw spreekt de invloed van de Sieneesche paleizen, wat overigens volkomen begrijpelijk is, want de paus, noch Rosselino konden bij hun bouwwerken te Pienza het naburige Siena met zijn gotische architectuur vergeten. De invloed van Siena blijkt ook uit de ornamenten der gebouwen, uit de sculpturen en de versieringen van de kathedraal en het paleis, en uit het bescheiden doopvont, dat door zijn eenvoud veel hoger staat dan het doopbekken in den Sieneeschen San Giovanni.

Het schilderen der religieuze voorstellingen en fresco's heeft de paus opgedragen aan Sieneesche artisten. Sano di Pietro, Matteo di Giovanni, Vecchietta hebben daar gewerkt en laatstgenoemde heeft zelfs voor den duomo te Pienza zijn schoonste werkstuk vervaardigd, de Madonna, omringd door heiligen, profeten en pausen.

Pius had een voorliefde voor sieraden, voor luxueus goudsmeedwerk. In dit opzicht was hij een waar Sienees en daar de goudsmiden uit deze stad destijds door heel de wereld beroemd waren, heeft hij hen overstelpt met bestellingen.

De ongeëvenaarde hartstocht van Pius II voor kunstwerken uitte zich ook in de kostbare geschenken — ringen, eeredegenen, gouden rozen, kruisen, met diamanten bezet, halsnoeren — die hij aan kerken, kardinalen, prelaten, vrienden, doch vooral aan bloedverwanten schonk. De kathedraal te Pienza verrijkte hij met een menigte voorwerpen, die thans in het museum daar bewaard worden.

Hoe na de kathedraal hem aan het hart lag, bewijzen verschillende voorschriften, die voor Italië ongewoon waren. De paus verbood schilderstukken aan de wanden te hangen, de muren te verontreinigen, de altaren te veranderen of nieuwe kapellen bij te bouwen, kortom, eenigerlei wijziging aan te brengen in den vorm der kerk. Op straffe van excommunicatie was het voorts verboden overledenen in de kerk bij te zetten, met uitzondering van hooggeplaatste geestelijken. De oorspronkelijke zuiverheid der architectonische tekening van de kathedraal zou eeuwig moeten blijven. —

Gelijk de meeste Sieneezen, bezat Aeneas Sylvius een zeer vlotten stijl, verzen schreef hij zonder moeite en het proza vloede hem als van zelf uit de pen.

In den regel hebben auteurs die veel schrijven niet de gave van het woord. Piccolomini daarentegen deed zijn tijdgenooten op het concilie te Basel verbaasd staan door zijn welsprekendheid en tevens door zijn bekwaamheid in het stellen van brieven, vertoogen, verweerschriften en polemieken, die volgens de toenmalige gewoonten aan het paswil grensden.

Zijn litteraire werkzaamheid is, evenals zijn geheele leven, in twee verschillende tijdperken te verdeelen.

„Vergeet Aeneas en aanvaardt Pius”. Uit deze woorden blijkt zijn tweevoudig leven: de paus bejammerde zijn verleden. Te Siena, te Basel, te Wiener Neustadt gaf hij lichtzinnige verzen en tooneelstukken in het licht, was geheel gelijk aan zijn omgeving, die hij getrouw navolgde. In Duitschland onderscheidde alleen de hooge geestesbeschaving hem van de anderen en zelfs in zijn minne-poëzie is altijd een man van beschaving, van goeden smaak aan het woord.

Behalve amoureuze gedichten schreef Aeneas ook politieke verhandelingen, meestal in overeenstemming met de eischen van zijn superieur, om het even of dit een kardinaal was, die met den paus op voet van oorlog stond, of de Duitse koning, wiens belangen strijdig waren met die der Roomsche Curie.

Door steeds met tal van menschen om te gaan en kennis te nemen van allerlei opvattingen, deed hij een enorme wereldwijsheid en een schat van ervaringen op.

Zijn vlotten en fraaien Sieneeschen stijl paarde hij aan een groote praktische ondervinding, zooals geen ander humanist bezat.

Toen hij later, als gerijpt man, zijn historische werken, in het bijzonder zijn „commentaren” schreef, werden dit schepingen van onschatbare waarde, waarin hij zijn leven en ondervindingen in een duidelijken, pittoresken, waarlijk Sieneeschen stijl weergeeft.

De brieven, waarin hij de zeden en gewoonten van toen afschildert, zijn thans nog een onuitputtelijke bron van kennis voor dit tijdperk. Aeneas was niet zoo geleerd als andere bekende humanisten, want na zijn terugkeer uit Duitschland had hij geen gelegenheid zich aan de klassieke studie te wijden, maar juist daarom zijn de werken van Pius voor ons van meer waarde dan de kamergeleerdheid van die anderen.

Hij putte zijn inspiratie uit het leven, vele anderen — uit boeken.

Zijn gezonde opmerkingsgave deed hem vaak stelling nemen tegen de geleerde wereld van zijn tijd. Hij haatte pedanterie en scholastiek, waarvan de toenmalige wetenschap nog oververzadigd was en van boekengeleerdheid had hij zoo'n afkeer, dat volgens zijn meening o.a. de rechts-wetenschap alleen door domooren kon worden beoefend. Hier toe rekende hij de grootste juristen uit zijn tijd.

De verzen van Aeneas, die tot in de 3000 loopen, kan men voor het grootste deel geen poëzie noemen, het is voornamelijk berijmd proza onder den naam van elegiën, epigrammen e.d. Zij munten echter uit door geest en levendigen stijl, eigenschappen die Piccolomini steeds bijgebleven zijn.

Ook op lateren leeftijd schreef hij van tijd tot tijd in dichtmaat, maar alleen religieuze hymnen aan de Moeder Gods, aan St. Augustinus, de Heilige Catharina van Siena en tijdens de voorbereiding van den veldtocht tegen de Turken, tokkelde hij voor het laatst op de ontstemde luit.

Veel meer dan de Latijnsche rijmelarij, getuigt het proza van zijn talent.

Een van zijn beste en in elk geval een van zijn onderhoudende geschriften is een klein opstel: „Over het ellendige leven der hovelingen”, waarin Aeneas in geuren en kleuren een beschrijving geeft van het toenmalige leven in Duitschland, aan het hof van koningen en kerkvorsten. „Vijftien jaren lang heb ik gehuild met de wolven aan het hof”, zegt hij kernachtig en scherp.

„De menschen denken”, zegt hij verder, „dat men aan de hoven vroolijk leeft, in louter vermaak. Ze vergissen zich erg, de maaltijden worden nooit op tijd gehouden en zijn zóó, dat ge er ziek van wordt; de wijn is zuur, als hij op tafel komt, want de vorsten laten uit zuinigheid de hovelingen bier drinken, en men schenkt den drank niet in zilveren of glazen bekken, want zilver kan gemakkelijk gestolen worden en glas is breekbaar, doch ge moet uit een morsigen houten nap drinken, die knechts eens in het jaar schoonmaken. De nap doet de rondte onder de dischgenooten, van wie de eene nog afstootender is dan de andere. De tafellakens kleven aan de handen van het vuil, in een zwijnenstal zou men smakelijker kunnen eten. Het vleesch stinkt en andere spijzen zijn bedorven, want de hofmeester koopt de victualiën zoo goedkoop mogelijk, om hetgeen hij uitzuinigt in zijn zak te steken.

En wat het nachtverblijf betreft: men moet een bed met verscheidene anderen deelen, wat vooral in herbergen vreeslijk onaangenaam is. Wanneer de vorst in de stad aankomt, zitten de hovelingen als in een kerker opgesloten, wanneer

hij op jacht gaat, bevrozen zij in de sneeuw of verbranden zij in de zonnehitte.

De knechts zijn lui en boersch. Het loon wordt nooit ten volle uitbetaald en steeds over tijd, tenzij men deschatkistmeesters met geschenken voor zich wint.

Het hof veracht wijzen en filosofen, die slechts onderdanige lofspraak mogen verkondigen, terwijl de zothed en vuigheid algemeenen bijval vinden.

De muzen te dienen of een boek te lezen van de Kerkvaders, is bijna onmogelijk. Er is veel te veel rumoer en geschreeuw en wanneer ge een rustige plaats gevonden hebt, komt er altijd een ongenode gast naast u zitten, die u in het werk stoort".

Geen wonder, dat in zulk een omgeving onze Italiaan ontevreden was over Duitschland en naar zijn Siena terug verlangde.

Aeneas schreef over alles, wat hem belang inboezemde; over „de opvoeding van vorsten" en „over de natuur van het paard", „over de verdiensten van Homerus", een „dialog over drommen", en „over het jagen", over de macht van den Apostolischen troon en over de Turksche kwestie.

Mariano Sozzini raadde hem aan een novelle te schrijven, die destijds zeer gewild waren. Piccolomini liet zich niet lang bidden, hij beantwoordde dit verzoek te Wiener Neustadt met zijn: „Historia de Eurialo et Lucretia", die zeer veel opgang maakte. Steeds geneigd, het werkelijke leven als voorbeeld te nemen, koos hij als thema een gebeurtenis, die hem onlangs ter oore was gekomen.

Tot held van het verhaal maakte hij den kanselier des keizers Kaspar Schlick, onder wien hij jarenlang had gediend. Toen Schlick tot tweemaal toe naar Rome reisde inzake de kroning van zijn heer tot keizer, vertoefde hij ook in Siena. Daar knoopte hij vriendschap aan met een schoone vrouw, die kort na zijn vertrek naar Duitschland stierf. Aan de hand van deze gebeurtenis stelde Aeneas een vrij wijdloopige novelle op, die vol gedurfd situaties is, maar een juiste schildering geeft van het leven uit zijn tijd. In vorm en opvatting heeft de auteur eenigszins „Fiametta" van Boccaccio nagevolgd.

De novelle had een buitengewoon succes en tot aan het jaar 1500 zijn er 27 drukken van verschenen in den origineelen Latijnschen tekst, drie in de Italiaansche vertaling, twee Duitse en drie Fransche uitgaven, waarvan een was omgewerkt op verzoek en wensch der dames „à la prière et requête des dames".

In een gezwoolen voorrede draagt Piccolomini zijn scheping in vleiende bewoordingen op aan Kaspar Schlick. „Wiens hart nooit in vlam heeft gestaan, moet een steen zijn of een beest" — beweert de schrijver.

Eén dedicatie was blijkbaar te weinig, daarom draagt Sylvius vervolgens zijn novelle op aan Mariano Sozzini en ten derden male aan Sigismund, den vorst van Oostenrijk, waarbij hij de stelling opwerpt, die destijds vaak als verschooning diende voor een al te vroolijke jeugd: wie nooit in zijn jonge jaren verliefd is geweest, maakt zich als grijsaard belachelijk door anachronistische avonturen.

Piccolomini heeft veel geschreven, zijn brieven en historische verhandelingen beslaan boekdeelen.

In de memoires, die hij tot zijn laatste levensdagen heeft bijgehouden, vindt men geen onafgebroken levensbeschrijving. Er zijn tallooze uitweidingen op gebied van historie, archeologie, kunst en geografie, waarin de paus zich een groot bewonderaar toont van de natuur. Op dichterlijke wijze prijst hij de schoonheden van het Sieneesche landschap, geeft een beeld van de groene wouden en bonte weiden en is vooral verrukt over de glooiing van den Monte Amiata, dien hij reeds als kind liefhad.

Als ware „silvarum amator et varia videndi cupidus" trok hij eens met zijn geheele hofhouding naar het klooster op den Monte Amiata en deed daar in de schaduw der kantanjeboomen de gewichtige zaken af, zelfs stond hij er legaties te woord.

Een andermaal vertoefde hij te Capriola. Zijn verblijf bij de Franciscanen daar beschrijft hij aldus: „De paus had zijn intrek genomen bij de Minorieten, de Observanten te Capriola, nabij Siena. Dit klooster was gesticht door S. Bernardino en later verfraaid en vergroot ter eere van den heiligen man.

De paus wilde daar veertien dagen blijven in gezelschap van de kardinalen Spoleto en Teano, om wat tot rust te komen. Echter veronachtzaamde hij in het minst niet de

verzoekschriften en de particuliere consistoriën en evenmin weigerde hij audiënties.

In het bosch van eiken en laurieren, in een diepe vallei, ontbood hij zijn auditorium. Voor den liefhebber der natuur kwam de lente nooit te vroeg. Het was dan ook het begin van het voorjaar.

Rondom Siena lachten de velden, met bloemen en groen bekleed en het welige koren overdekte de akkers. De Sieneesche Campagna prijkte in feestgewaad. Overal zag men zacht glooiende heuvels, versierd met vruchtboomen en wijngaarden of omgeploegd voor andere graangewassen. Zij beheerschten de vroolijke valleien, waar door velden en weiden de kronkelende beekjes blonken.

Boschages waren alomme, de vogels kweelden, hier en daar stond een klooster, bewoond door godvruchtige lieden, of een landhuis, gebouwd als een burcht".

Thans zou deze romantische beschrijving ietwat alledaagsch aandoen, toen was de stijl en de inhoud iets nieuws.

Tot de Italiaansche landschappen, die Pius het meest behaagden, behoorde ook de Monte Cavo bij Albano, waar het uitzicht op Rome en over geheel Latium zijn gevoel streelde, niet alleen door het schoone vergezicht, dat in de wolken verwaagde, maar ook door de veelheid van historische herinneringen.

Piccolomini blijft steeds kunstenaar, wil de dingen op schoone wijze voorstellen, niet louter den lezer onderrichten en vermaken.

Op gezette tijden wist de paus zich met pracht en praal te omringen en vooral schiep hij behagen in kerkelijke feesten. Toen hij te Petriuolo verblijf hield, zag hij met blijdschap, hoe de vrouwen zijn pad met bloemen bestrooiden. Plechtigheden als het overbrengen der reliquie van St. Andreas van Narni naar Rome, of de processie van het H. Sacrament te Viterbo in 1462, beschrijft hij met voorliefde.

De reliquien van St. Andreas heeft de paus zelf te paard overgebracht, gevolgd door bijna alle kardinalen en duizenden in het wit gekleede priesters met olijftakken in de hand.

Er waren niet minder dan 30.000 deelnemers die allen een kaars in de hand droegen. Burgers en edelen wedijverden in het versieren van hun huizen en men zette de heiligenbeelden en -prenten buiten. Voor de vensters stonden, eveneens met brandende kaarsen, vrouwen en meisjes en baden overluid. Hier en daar had iemand een altaar voor zijn huis gebouwd, waarop myrrhe en andere geurige kruiden verbrand werden. Onderweg gaf men allerlei voorstellingen ten beste, kinderen als engelen verkleed, bespeelden muziekinstrumenten en ieder prees en loofde den apostel.

Ondanks de vele jaren, die Pius in Duitschland had doorgebracht, bleef hij Italiaan in zijn artistieken aanleg, in zijn litteraire voortbrengselen, in zijn kijk op de wereld en op de menschen, ja zelfs in zijn politieke idealen. Evenals Dante en Petrarca verdroten hem de oorlogen, die in zijn vaderland woedden en hij hoopte, dat eenmaal het gansche schier-eiland onder één scepter vereenigd zou worden. „Er zal geen einde komen aan de oorlogen, die Italië verwoesten", zegt hij in zijn commentaren, „eer het geheele land onder één heerscher vereenigd is".

DONKERE VIOLEN

Zijn 't pelgrims daar die donkere violen,
is 't ommegang den ganschen morgen door,
nu 'k honingbietjes alom gonzen hoor,
die tuk op honing door den bloemhof dolen?

In 't weiveld speelt een merrie met haar volen,
in droppen dauw glanst regenbooggegloor
en ied're drop op 't groen is een trezoor,
hier goed te zien en ginder halfverscholen.

Vanwaar die ernst, o donk're bloemenrijen,
violenkopjes, teeder-zacht-fluweelen,
durft gij niet lachen, blij zijn en niet spelen,

Wilt ge u alleen maar aan de droefheid wij'en?
Nu heel de bloemhof gloeit in 't zonnlicht,
huig ik mij dieper naar uw zacht gezicht.

JOANNES REDDINGIUS

ZONDAGMORGEN-DRUKTE IN DE ORANJESLUIZEN

VAREN OP DE ZUIDERZEE

DOOR H. C. A. VAN KAMPEN

EVEN heb ik gearzeld voor ik dezen titel neerschreef. Bestaat de naam „Zuiderzee” nog? In het gewone spraakgebruik zeker nog wel, maar officieel heet de thans afgesloten binnenzee tegenwoordig „IJsselmeer”. Die naam kwam voor op de kaarten, waarop de droogmakingsplannen waren aangegeven en beteekende volgens deze het kleine restant van de zee, dat in de toekomst zal overblijven tusschen den N. O.-, den Z. O.- en den Z. W.-polder. Echter, toen de afsluitdijk in het noorden voltooid was, oordeelde men blijkbaar van hoogerhand, dat er niet meer van een „zee” gesproken mocht worden: de afgedamde zee was in een meer veranderd. En sedert vermelden alle officieele stukken den naam „IJsselmeer”. Ik acht dat minstens voorbarig en zal mij maar de vrijheid veroorloven, voorloopig nog van de Zuiderzee te blijven spreken. Zijn de inpolderingen voltooid — wel, ook dan voel ik nog niet veel voor den naam „IJsselmeer” voor het blijvende gedeelte. Waarom niet „Flevomeer”, een naam die herinnert aan oude tijden, toen de Zuiderzee in staat van wording ongeveer den vorm had van het water, dat tusschen de te maken polders zal overblijven? De drooggemaakte Wieringermeerpolder heeft niets afgedaan aan de aantrekkingskracht, die de Zuiderzee op onze watersportmensen uitoefent. Ook de afsluitdijk niet. De Wieringermeerpolder beteekent een wat langeren weg naar Den Helder, ofwel, als interessante afwisseling op dien tocht, een vaart door een kanaal met een aardige verbreding, het Amstelmeer. De afsluitdijk maakt het passeeren van een sluis noodig op den weg naar het Noorden — een klein bezwaar bij de tegenwoordig zoo uitstekende inrichting van sluizen. Een tweede gevolg van het maken van den afsluitdijk is, dat de getijstrooming uit de kom der Zuiderzee verdwenen is. Van veel belang is die strooming nooit geweest; in het meest zuidelijke deel van de Zuiderzee, in de streken van

Amsterdam en langs de Veluwe, was zij zelfs nauwelijks merkbaar. Tusschen Urk en den Frieschen wal kon het tij een vaart soms wat langer of korter maken en een enkelen keer het „gegist bestek” beïnvloeden. Het meest merkbaar was de getijstrooming in het Krabbersgat, de nauwe doorvaart tusschen den vasten wal bij Enkhuizen en den dam, evenwijdig aan dien wal in zee aangelegd. Door dien dam, die het Enkhuizerzand beteugelt, werden eb en vloed door het Krabbersgat geleid, zoodat dit vaarwater automatisch op diepte gehouden werd. En hier raken wij een nadeel, dat het verdwijnen der getijstrooming wellicht na zich zal sleepen. Reeds nu is de bevaarbare geul in het Krabbersgat heel wat smaller en ondieper geworden dan voorheen en het staat te bezien of deze doorvaart op den duur goed bevaarbaar zal blijven zonder kostbare werken om haar op diepte te houden. Niet onmogelijk lijkt mij verder dat ook andere gedeelten van het uitgestrekte watervlak langzamerhand ondieper zullen worden. Zoo bijv. het gedeelte tusschen Schokland en het Land van Vollenhove, waar tóch al weinig water staat. Misschien ook de vaargeul over het Pampus en in het Buiten-IJ, zoo noodzakelijk voor de vaart op Amsterdam. Van dit alles schijnt „Waterstaat” zich tot nu toe weinig aan te trekken. Wel van het op diepte brengen der Zuiderzeehavens, maar daar heeft men weinig aan als men ze over zee moeilijk kan bereiken! En bovendien hangt den Zuiderzeezeiler een zwaard van Damocles boven het hoofd: zoodra „Defensie” het goedkeurt, zal het waterpeil 27 cm lager worden dan het thans is. Bij diepten, die op vele plaatsen de 2 M. nauwelijks halen, beteekenen die 27 cm. heel wat! Gelukkig stelt echter ons verdedigingsministerie blijkbaar nog hoogen prijs op de inundatiemogelijkheden van het land rondom de hoofdstad en schijnt er — alle klaagliederen van tuin- en landbouwers ten spijt — van een verlaging van het Zuiderzeepeil nog niets te mogen

EEN DRIETAL GROOTE KOTTERS OP DE ZUIDERZEE

komen . . . 't is tóch al 13 cm. lager, dan het vroegere gemiddelde peil. Intusschen maken wij dankbaar gebruik van de vele schilderachtige haventjes, vroeger vrijwel ontoegankelijk, welke thans zoozeer verbeterd zijn. Een ietwat diepgaand zeiljacht, dat vroeger b.v. de aardige havens aan den Zuidwal — Huizen, Spakenburg, Harderwijk, Elburg — moest mijden, heeft tegenwoordig heel wat meer keus bij het ontwerpen van zijn tochten. Het mooie riviertje de Eem kan bijv. thans tot bij Amersfoort opgevaren worden. ☼ Flink zeewaardig moet een jacht, dat voor de Zuiderzee bestemd is, nog steeds zijn, evengoed als vroeger. Wat dat aangaat heeft de afsluitdijk niet de minste verandering gebracht; de golfslag is even kort, even nijdig als voorheen en bij een flinke bries stuift nog steeds het buiswater den stuurman om de ooren. Een tam binnenwatertje is de Zuiderzee nog lang niet, en nog steeds bevangt den zeiler een gevoel van trots en blijde voldoening, als hij zijn betrekkelijke kleine vaartuig veilig „naar den overkant” geloodst heeft, als hij voor Kampen of in de haven van De Lemmer of Stavoren gemeerd heeft en uitrust van de vermoeienissen van den tocht. ☼ Een zeldzame bekoring gaat er van de Zuiderzee uit. De watersport in kleine vaartuigjes wordt in den laatsten tijd op onze meren en plassen drukker dan ooit beoefend. Het aantal jollen en B. M.-jachtjes, sharpies en Regenboogjachten breidt zich snel uit. En al de eigenaren dier kleine scheepjes zweeft een ideaal voor oogen: varen op de Zuiderzee! Hun vaartuigjes zijn voor dat doel niet geschikt, te klein, niet zeewaardig genoeg. Maar geen nood, als maar eerst de crisis voorbij is, dan zullen zij zich een nieuw schip aanschaffen, een jacht met een kajuit en van flink zeewaardige vormen. Zoo heel groot behoeft het niet te zijn, maar hecht en sterk, met een flinke stabiliteit en een handig tuig, met een zelfloozende kuip om het overkomende water te keeren en ietwat V-vormige spanten om niet al te zeer door de tegenrollende golven contrarieerd te worden. Een ideaal, dat zelden bereikt wordt.

Het is niet alleen het maar steeds voortduren van de slechte economische toestanden, dat den toekomstigen zeevaarder in zijn plannen dwarsboomt; allerlei andere oorzaken houden hem ervan terug. Hij verhuist naar een plaats, ver van het zilte nat, zijn beroep neemt hem te sterk in beslag. Ofwel: hij trouwt. En in de meeste gevallen is ook dit een onoverkomelijke belemmering in zijn zeemansloopbaan, gelijk reeds talloze malen bewezen is . . . ☼ Gelukkig zijn zij, die het ideaal werkelijk bereiken. Zij zullen zich stellig later hun vacaties, hun weekends, op de wateren der Zuiderzee doorgebracht, met vreugde en voldoening vaak opnieuw voor oogen halen. ☼ Zij zullen terugzien de zee, zooals zij zich in haar meest rustige buien vertoont. Een vreedzame waterplas, vlak als een spiegel, met een weerkaatsing van zeiltjes tot aan den horizon, de verre kusten in fata morgana opgelicht uit het blinkende water. Roerloos drijft het scheepje te midden van de oneindigheid, slap hangen zeilen en vlaggen en schooten. Zelfs de dikke cumuluswolken staan stil in den strakblauwen hemel. En boven dat alles schijnt de zon. Welk een rust alom, welk een bijna grijpbare stilte! Hoe kalmeerend werkt dit doellooze dobberen na het zenuwslopend gejaag van het alledaagsche werk. Waarlijk, dit is een vakantie van lichaam en geest! ☼ Lang duurt zulk een periode van windstilte echter zelden. Al spoedig vertoonen zich hier en daar zônes van „kattepootjes” op het water, de kleine, verspreide, komende en gaande rimpeltjes, door het lichte doorkomende zuchtje veroorzaakt. Aarzelend komt er wat beweging in het wimpeltje aan den masttop. De kattepootjes verdwijnen weer, komen terug. En ziet, daar in de verte, hoe scherp opeens de kim is afgeteekend. Daar komt de wind! Het water kleurt zich donkerder. Daar wappert plots ons windvaantje uit. De zeilen vullen zich, de schooten worden gespannen. En onmiddellijk reageert ons scheepje op het komende briesje. Het zet zich in beweging, hangt lichtelijk over en dra verkondigt het vroolijk kletsend geluid van zijn boeggolf en het lichte gesuis

van het water langs zij, dat wij al weer een aardig vaartje loopen. Ook de bemanning is in actie gekomen; de schooten worden gesteld naar den nieuwen wind, de stuurman zet zich opnieuw voor zijn werk. ☼ Iets geheel anders is het weer, als de grauwe Zuiderzeegolven voortgezweept worden door een stijve bries. Dan springt het jacht golf op, golf af, met horten en stooten soms, zwaar overhellend niettegenstaande de dicht gereefde zeilen, steunend en krakend in zijn verbindingen. Dan staan de schooten strak als viool-snaren, dan bollen de zeilen zich tot barstens toe, dan zit de bemanning onder een telkens weer herhaalde douche van buiswater, voor aan den boeg door het onrustige schip opgeworpen, door den wind gepakt en over het geheele dek verspreid. Tegen dat buiswater helpt het beste oliegoed niet; het slaat den zeiler tegen voorhoofd en wangen, druipt langs zijn gezicht, dringt door tusschen kraag en hals. Welke Zuiderzeezeiler kent niet dat verraderlijke eerste gulpje water, dat hij over den naakten rug voelt druipen? Maar wat deert het hem? Dit is sport! Des te grooter zal zijn voldoening zijn, als hij zijn boot aan het eind van den tocht weer in behouden haven zal hebben gebracht, des te behagelijker zal hij zich dan voelen in zijn kleine kajuit, weer van droge kleeren voorzien, met het theewater op den primus. (Slot volgt)

NEWTON moet hopeloos verstrooid geweest zijn. Eens werd zijn huishoudster weggeroepen juist toen zij een ei voor hem koken zou. Zij zeide den geleerde dus bij de kachel te gaan staan, gaf hem het ei in de rechter-, het horloge in de linkerhand en scherpte hem in, zoodra het water kookte, het ei er 4 minuten in te leggen. Na een halfuur terugkeerende, zag zij Newton in diepe gedachten verzonken aan het fornuis staan, starend naar de uit den ketel opstijgenden waterdamp, het ei nog steeds in de hand; het horloge lag in het kokende water.— Kort vóór zijn dood moet Newton gezegd hebben: „Ik weet niet, hoe de wereld mij ziet, maar ik kom mezelf voor als een knaap, die aan het zestrand speelt en nu en dan een mooie schelp vindt, terwijl de wijde oceaan onontdekt voor hem ligt.”

TANTE CORINA

DOOR M. VAN ITTERSUM-VAN ITTERSUM

HET was op een zonnigen voorjaarsmorgen, hetgeen op

EEN 75 M² JACHT OP DE ZUIDERZEE BIJ STIJVE BRIES

Hvar geen zeldzaamheid is, dat we met haar kennis maakten. Tante Corina! Reeds op den eersten blik voelden we ons tot deze vrouw aange-trokken, die met haar schrandere, donkere oogen, waaruit eene groote levenswijsheid sprak, een bijzonder sympathieken indruk maakte. Vergezeld van haar twee geiten, een enormen bos takken met bladeren op haar hoofd, die ze als voedsel voor haar vier-voetige huisdieren verzameld had, daalde ze langzaam het steile bergpad af. ☼ „Dobar dan” — goeden dag — begroette ik haar, toen ze naderbij kwam. Ze knikte vriendelijk terug en bleef staan, blijkbaar belust op een praatje. ☼ Of we lang op Hvar waren, vroeg ze, in ons terstond de vreemdelingen her-kennend. ☼ Ja, ongeveer een veertien dagen en het beviel ons hier zoo goed, dat we er over dachten twee maanden te blijven. ☼ Ons antwoord scheen haar niet te verwonderen, immers zoo'n mild klimaat zouden we aan de heele Dalmatinische kust nergens terugvinden. Zieken kwamen

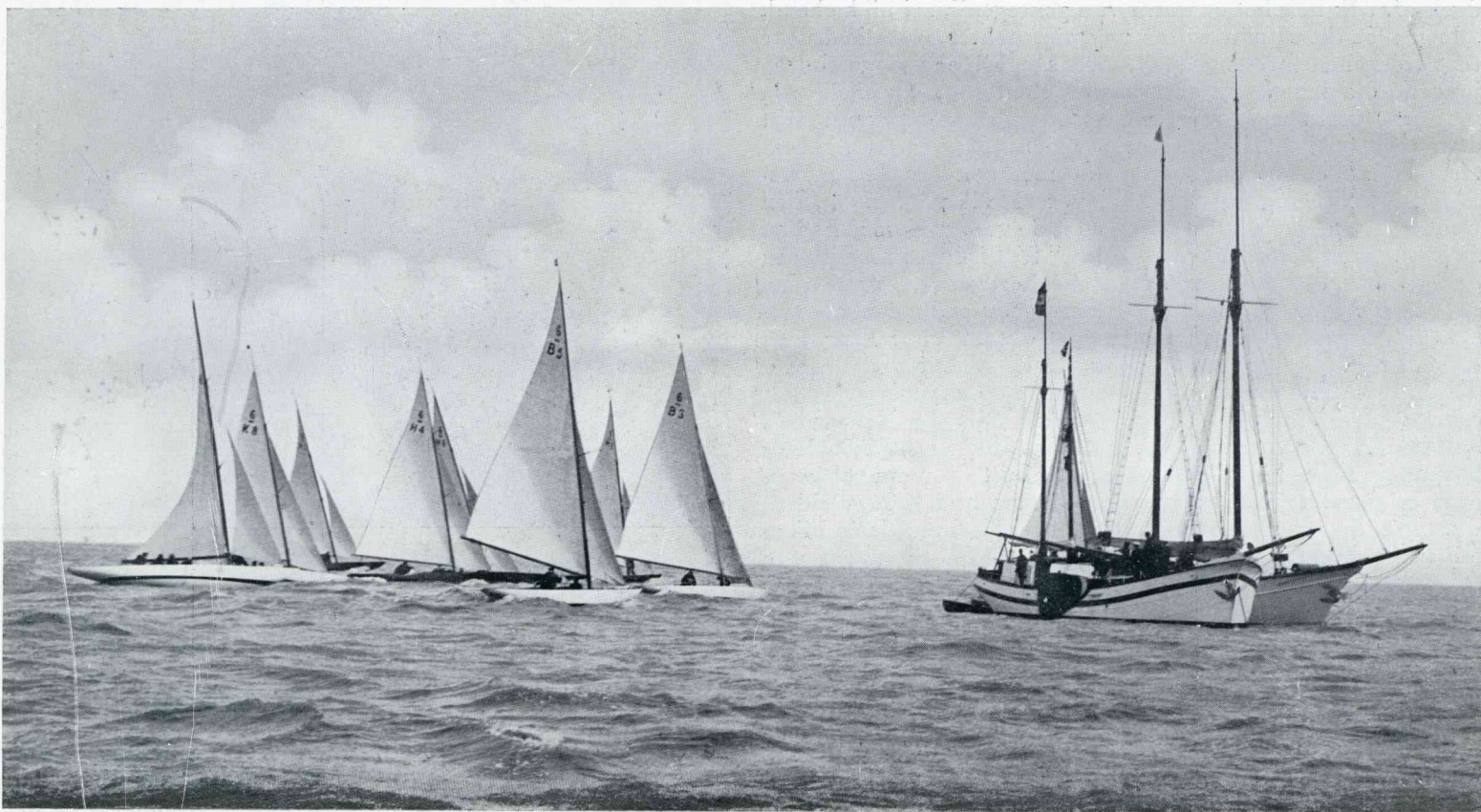
hier volgens haar niet veel voor, men was gezond of men stierf. ☼ Al pratende waren we samen doorgelopen, gevolgd door de geiten, die net als honden achter ons aan dartelden. Van tijd tot tijd bleven ze staan, nu hier dan daar een groen

bl a a d j e, dat hun bijzonder lekker toescheen, gretig af-rukkend, om op een vermanenden roep van hun meesteres met groote, sierlijke sprongen haastig te volgen, waarbij ik mij steeds verwonderde, dat ze hun fijne pootjes niet aan de scherpe rotskanten bezeerden. ☼ „Dat gaat hun en trouwens

YAWLS OP DE ZUIDERZEE BIJ BLADSTIL WEER

jou ook beter af dan ons”, zei ik lachend, terwijl ik met mijn stok voorzichtig den weg naar beneden tastte. Want hoewel haar voeten slechts in lompen waren gehuld, welke met touwtjes stevig samengebonden als schoeisel moesten dienen, scheen ze van het slechte pad weinig last te hebben en kwam niettegenstaande haar vergevorderden leeftijd zoo snel voor-

VAREN OP DE ZUIDERZEE. DE AFVAART VAN EEN ZESMETER-WEDSTRIJD

uit, dat we moeite hadden haar bij te houden. „Ik ben van kind af aan hieraan gewend”, verklaarde ze „en merk er dus niets meer van. „Maar hier woon ik”. Ze reikte ons haar oude gerimpelde hand, die we hartelijk drukten. „En mocht u eens lust hebben in lekkere visch of een goed glas wijn, vergeet dan niet, dat dit nergens beter te krijgen is dan bij tante Corina”. Langzaam wandelden we naar het hotel terug en kwamen opnieuw onder de bekoring van het kleine stadje, dat op een rijk historisch verleden kan bogen. De Venetiaansche bouwtrant van vele huizen, waarvan verschillende reeds tot ruïnes vervallen zijn, herinnert er aan, dat eens de Dogen van Venetië hier heer en meester waren. Ook op Hvar schijnt woningnood te heerschen. Men komt tenminste op deze gedachte, als men ziet, dat de overblijfselen van het eens zoo statige Palazzo Leporini tot huizen zijn verbouwd, waarin tegenwoordig de bevolking van Hvar haar intrek heeft genomen, zoodat men nu inplaats van eene statige edelvrouwe den karakteristieke kop van een ouden visscher voor een der groote hoogvensters kan zien verschijnen. En in de nauwe straatjes, die hier en daar verrassende doorkijkjes bieden, kan menig schilderachtig tafereeltje den vreemdeling in verrukking brengen. Nu is het een kleine jongen, die zijn ezeltje en een paar geiten de steenen trapjes opdrijft, dan weer eene jonge, donkerrooige schoone, die een emmer op het hoofd, heupwiegend de bron verlaat, waaruit zij zoo net water heeft geput. Plotseling werden we opgeschrikt door een hevig gejoel niet ver van ons vandaan.

Het leek wel, alsof alle duivels van de hel waren losgebroken. Er werd gefloten, geschreeuwd, op trommels en blikken voorwerpen geslagen, kortom het spektakel was zoo oorverdovend, dat we elkaar een oogenblik beduusd stonden aan te staren. „Wat is er gebeurd?” stamelde ik, niet geheel op mijn gemak. „Zou er een oproer uitgebroken zijn?” „Welneen”, lachte mijn man mijn angst weg, „daar is toch, zoover ik weet, absoluut geen aanleiding voor. Ik vermoed eerder, dat ze aan het vechten zijn. We zullen het in elk geval onderzoeken. Als je even hier wacht, ga ik eerst eens kijken”. Dit zeggend, verdween hij in de richting waar het

geluid vandaan kwam, mij in groote spanning achterlatend. Daar was hij weer! Aan zijn gezicht merkte ik reeds, dat er niets ernstigs aan de hand was. „Kom gauw hier”, wenkte hij mij van verre lachend toe, „ik geloof, dat ze allen gek zijn geworden”. Hevig nieuwsgierig haastte ik mij er heen. Wat ik te zien kreeg, was zoo dwaas, dat ik even tijd noodig had om van mijn verbazing te bekomen. Onder het raam van een langgerekt oud huis, waarvan het eene gedeelte, waarvoor wij stonden, eene ruïne gebleven was, had zich een troep opgeschoten meisjes en jongens verzameld, die door het maken van zoeven beschreven lawaai de aandacht van een der huisbewoners scheen te willen trekken. Op eens een ondeugend lachje boven ons. Ik keek op en trok meteen mijn man opzij. Want pats! Daar had hij bijna een heele emmer water op zijn hoofd gekregen. „Laten we maken, dat we weggelopen”, riep ik uit, „het wordt hier onveilig!” Doch dit was makkelijker gezegd, dan gedaan, want in een minimum van tijd was de plaats, waar wij stonden, het brandpunt van den strijd geworden. Deze was weliswaar niet ernstig gemeend, hetgeen men aan de lachende gezichten om ons heen duidelijk kon merken, maar toch liepen we elk oogenblik gevaar drijfnaat te worden, daar de bezitster van het huis, die eene vrouw van middelbaren leeftijd bleek te zijn, rustig voortging met

teilen en kannen water, dat naar ik vrees, niet altijd even schoon was, uit te gieten op de menigte, die dit weer van haar kant met vernieuwd gebrul beantwoordde. Eindelijk slaagden we er in door een zijstraatje te ontsnappen. „Oef!” Mijn man veegde zijn gezicht met zijn zak-

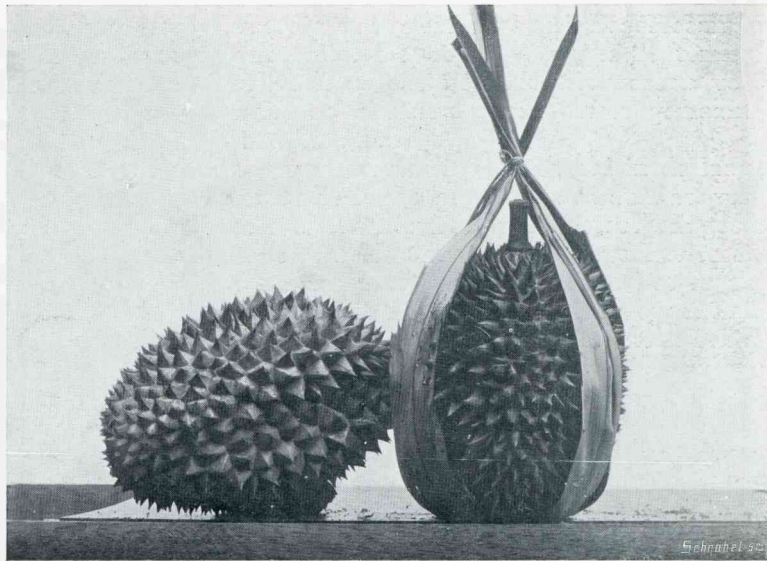
Foto M. v. I.-v. I.

TANTE CORINA

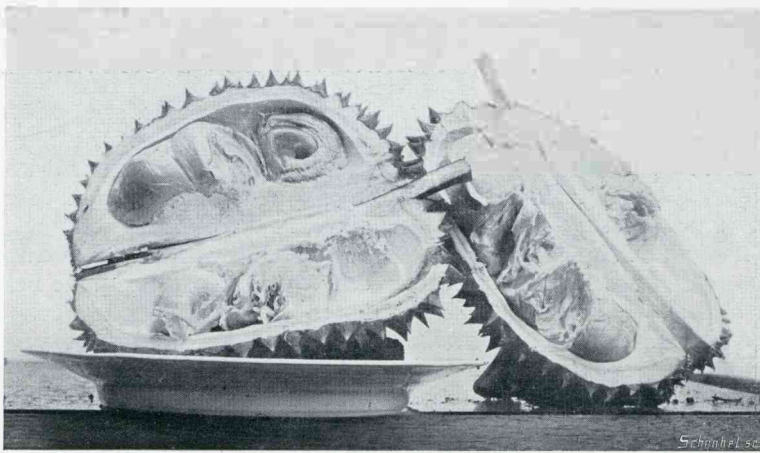
OUD STRAATJE TE HVAR

doek af. „Ik heb het er warm van gekregen”, zei hij lachend, „doch met dit al zijn wij er nog niet achter, wat die drukte te beteekenen heeft. Hola”, wenkte hij een opgeschoten jongen, die langzaam aan kwam slenteren, „kun jij mij niet eens vertellen”, vroeg hij hem een sigaret gevend, wat daar te doen is”. Hij wees achter zich. „Er gaat er een hertrouwen”, was het antwoord, dat met een breeden grijnslach gepaard ging. „Wie?”, vorschte ik verder. „Een weduwe”, zei nu een vrouwtje, dat de vraag gehoord had en zich op haar beurt bij ons voegde. „Het is hier namelijk een oud gebruik, dat wanneer eene vrouw hertrouwt, de vrienden en familieleden de a.s. gebeurtenis gedurende den aantekentijd viëren door een ontzettend lawaai voor haar huis te maken”. „En het water en de andere voorwerpen, die de betreffende persoon hun naar het hoofd gooit, is dat eene contra-beleefdheid?” vroeg ik. „Goed geraden”, knikte ze. „Op den dag van het huwelijk wacht men haar bovendien na de kerkelijke inzegening buiten op om het jonge paar op dezelfde luidruchtige manier naar huis te begeleiden, waarmee de grap meteen uit is”. „Heel plezierig lijken mij zulke dagen niet”, merkte ik op. „Ze weten het van te voren”, meende ze schouderophalend en deze jeugdige bruid is al bij de vijftig en trouwt een man van vijfentwintig, vandaar dat men zich ditmaal dubbel inspant om haar in het zonnetje te zetten. Als het geen nicht van tante Corina was, zou men zich nog heel anders gedragen hebben”. „Wat! Tante Corina! Die kennen we”, riep ik uit. „Dat is toch die aardige oude vrouw, die halverwege den berg woont, waar zooveel agaven staan?” „Juist, die bedoel ik. Ze is niet alleen de meest bekende, doch ook de meest beminde Wirtin van Hvar. Geen mensch, die het zal wagen, om haar kwaad te doen. U moest eens zien, hoe zij er bij haar gasten den wind onder heeft. Zoodra zij merkt, dat er een te veel gedronken heeft, krijgt hij geen druppel wijn meer en er is geen man, die zich hiertegen durft verzetten of boos zal worden. Voor tante Corina hebben ze allen groot respect”. „Deze loftuigingen deden bij ons de lust ontstaan aan de vriendelijk uitnoodiging, die de Wirtin ons kort te voren had gedaan, weldra gevolg te geven en zodoende de kennis-making te hernieuwen. Twee dagen later stonden we voor haar huis. Ik drukte de klink van de lage deur naar beneden en gluurde eens om den hoek. „Tante Corina!” riep ik luid. „Ja”, klonk het achter ons, „hier ben ik”. „Omkijkend ontwaarden we haar met een kom schuimende melk in de hand uit een donker hok, dat blijkbaar de geitenstal was, op ons toekomend. „Heerlijke melk”, zei ze glunderend, „wilt u een glas? Of neen”, ging ze levendig verder, „ik zal een karaf Prosecco voor u halen — dit is een bekende Dalmatinische wijn, die uit gedroogde druiven verkregen wordt

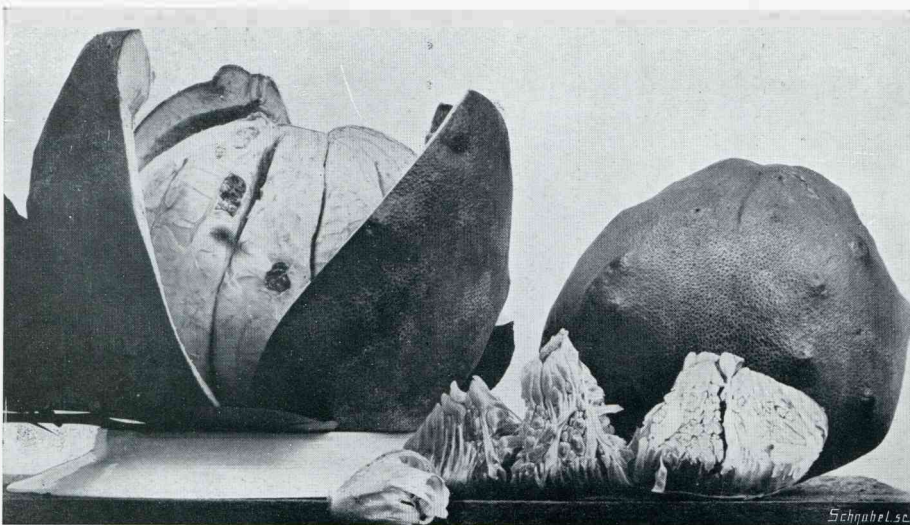
DOERIAN

— dat zal beter smaken. En wacht, dan heb ik versche visch, vanmorgen op de markt gekocht, hoe zou het zijn, als ik er die bij gaf?” „Onmogelijk”, weerde ik af, „we hebben pas ontbeten en zijn dus niets hongerig”. „Maar u kunt toch niet bij mij komen zonder iets te eten”, meende ze een tikje verontwaardigd. „Nu vooruit dan”, gaf mijn man toe, die haar niet wilde beleedigen. „Waar is de gelagkamer?” „Ik heb er twee”, zei ze trotsch. „Kijk, dit is de betere, waar u in hoort. Ze opende eene deur en duwde mij zachtjes in een groot, laag vertrek, waarin eene aangename koele atmosfeer heerschte, die na de gloeiende hitte buiten weldadig aandeed. „Ik liet mij op een bank neervallen. „Wat is het hier heerlijk”, zuchtte ik herademend. „Dacht ik wel”, knikte ze tevreden, voor mijn man een stoel aanschuivend. „Nu nog een kwartiertje geduld en dan breng ik

DOERIAN GEOPEND

u den wijn en de visch. Hoe wilt u die hebben, gekookt of geroosterd?” „Het laatste lijkt ons bijzonder lekker. Mag ik zien, hoe je het doet?” vroeg ik. „Best, gaat u maar mee”. „Nieuwsgierig volgde ik haar naar een alleenstaand gebouwtje, uit ruwe steen opgetrokken, dat zich achter het huis bevond en als keuken dienst deed. „Denk er aan te bukken”, waarschuwde zij bij het binnentreden, „anders stoot u uw hoofd”. „Belangstellend sloeg ik het oudje bij haar werk gade. Nadat de visschen in olijfolie gewenteld waren, werden ze zorgvuldig boven gloeiende asch geroosterd. Op den hoek van den kleinen, steenen haard zat eene groote, zwarte poes er begeerig spinnend naar te kijken, in een ijzeren ketel, die aan eenen ketting boven het vuur hing, zong het water en begeleidde het liedje, dat tante Corina zachtjes neuriede. Niettegenstaande de zwartgerookte wanden heerschte er in de halfdonkere ruimte, waarin het zonlicht slechts spaarzaam naar binnen viel, een sfeer van behagelijkheid. „Tante Corina!” Op eens kwam het vermakelijke schouwspel van eenige dagen geleden mij weer in de gedachte. Ik vertelde haar, wat we gezien hadden. „Verontwaardigd schudde ze het grijze hoofd en terwijl ze met haar tinnen vork heftig gesticuleerend door de lucht zwaaide, zoodat de poes verschrikt het hazenpad koos, zei ze boos, „Dat komt van al die malle kunsten met den ring”. „Wat bedoel je?” informeerde ik, hier niets van begrijpend. „Ja, dat zult u niet weten. Wacht, ik zal u toonen, wat ik bedoel”. Even een onderzoekende blik naar de visch. Toen trok ze haar trouwring van den vinger, bevestigde dezen aan een draad en hield hem daarna

POMPELMOES

MANGGA'S AAN DEN BOOM

jeugd, als men ouder wordt, moet men aan zulke dwaasheden niet meer meedoen". ☞ „Deed je nicht dat dan?" wilde ik weten. ☞ „Zeker". Tante Corina besprenkelde de visch nog eens met olie. „Haar man was nog geen jaar dood, of ze dacht alweer aan hertrouwen. Ik heb er haar zelf een paar maal op betrapt, dat ze met den ring bezig was. Dit werd gauw genoeg bekend. Een beetje geld heeft ze ook en toen een jonge visscher, die 't natuurlijk alleen hierop voorzien had, haar ten huwelijk vroeg, heeft ze hem dadelijk aangenomen. Ze moet het zelf weten, maar er is niet veel kans, dat dit goed zal gaan. Ziezoo, het eten is klaar". En gevolgd door Tante Corina en de poes, die zich weer bij ons had gevoegd, stapten we de gelagkamer binnen, waar het lucullusmaal kon beginnen.

INDISCHE VRUCHTEN

DOOR DR. B. POLAK (Slot)

DOERIAN, *Durio zibethinus* Murr.

De doerian is de vrucht, die zich wel het meest in een soort algemeene bekendheid mag verheugen; de vrucht, die naar algemeen gevoelen ongelooflijk stinkt, maar waarvan de smaak dan weer ongevenaard heerlijk zou zijn, het fijnste van het fijnste! ☞ Nu is het met de doerian eigenaardig gesteld. De „baar", nieuweling en totok, heeft van deze wondere tegenstrijdigheden hooren verluiden en speurt bij aankomst in het schoone Insulinde ijverig of hij er een koopen kan om zelf dit wonder te ervaren. De doeriantijd valt van October tot Februari; als het zoover is, ziet men overal langs den weg de leege doppen en afgekloven pitten liggen. De zware geur, of moet men stank zeggen? hangt over de passarijk en in de kampongs; van sommige bedienden, die zich er eens echt aan te goed hebben gedaan, kan men een reukspoor volgen. Gewoonlijk is de baar na deze, zij het ook uiterlijke kennismaking, reeds volkomen bevredigd en waagt hij geen verdere stappen. Vele personen hebben tien, twintig jaren in de Oost gewoond, zonder ooit doerian geproefd te hebben. Anderen daarentegen hebben zich laten overhalen en zijn enthousiast geworden, prijzen de doerian als de fijnste vrucht ter wereld. De inlanders zijn er verzot op, zij kunnen uren onder een boom zitten om te wachten of er een naar beneden valt, want de vanzelf afvallende vruchten zijn de fijnste. In vele streken groeit de doerian wild, o.a. op Sumatra en Borneo; het is bekend hoe ook de dieren, orang oetan en Maleische beer, als de vruchten rijpen, naar de boomen komen. Het moet dus iets bijzonders zijn, men hoort beschrijvingen als: slagroom met vanille, e.d. Mijn persoonlijke ervaring wijkt niet veel af van die van bovengenoemden baar en is volgende: De vreeselijkheid van den stank, voor zoover die in de openlucht zich verspreidt, wordt gewoonlijk sterk overdreven. Het is het best te vergelijken met dien van een niet-goed functioneerenden gootsteen bij slecht weer, vermengd met sterke uingeuren. M.i. is de smaak dienovereenkomstig, doch deskundigen beweren, dat ik er niet genoeg van gegeten heb, hetgeen echter na een oordeel als het beschrevene niet anders

tegen een glas. „Zoo vaak als hij hiertegen aanslaat, zoo veel jaren zullen er vergaan, t o t m e n trouwt", legde ze uit. „Dit is een volksgeloof, d a t o n d e r jonge meisjes zeer in zwang is. Maar het is goed voor de

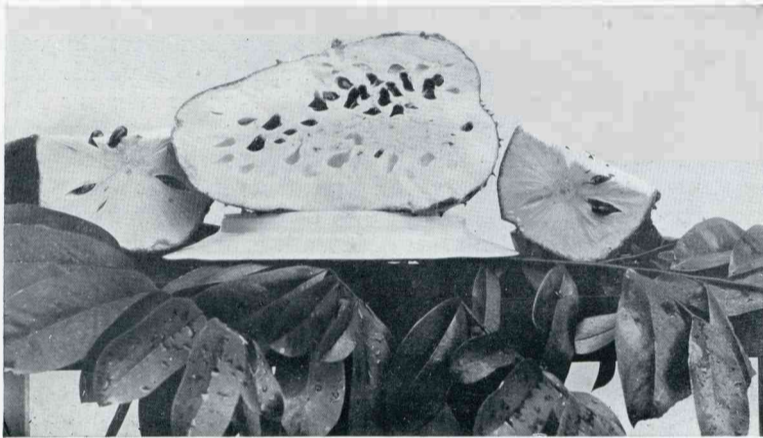
dan natuurlijk genoemd mag worden! Komt men bijv. in een treincoupé waar zulke vruchten gegeten zijn of meegenomen worden, of op een stationsoverkapping, waar kooplieden in die waar zitten te wachten, dan is de stank inderdaad ondragelijk. Onder gewone omstandigheden past het in de geurensymphonie der Bataviasche passarijken, en versmelt tot één met de uitwaseming van trasi en gedroogde visch. ☞ „Doeri" beteekent stekel, doerian, de gestekelde. Dit slaat op de stekels van de schil; de vrucht, die ongeveer zoo groot wordt als een kinderhoofd, is moeilijk aan te pakken en wordt daarom aan een hengseltje van palmlaad gedragen, zooals de foto (blz. 422) toont. De doerian is familie van kapok en katoen, de vrucht is een vijfhoekige doosvrucht, in elk hok zitten 2—6 zaden, door een breiigen zaadrok omgeven, welke gegeten wordt. De zaden zelf worden wel eens gepoft, doch meestal worden ze weggegooid. De doerian is een dure vrucht, 40—50 cts détailprijs; desalniettemin wordt ze grif gekocht. Ook in Holland zijn ze geïmporteerd; eerst hadden de directies der scheepvaartmaatschappijen bezwaar vanwege den stank, doch deze bleek in de koelkamer te verdwijnen. Op normale temperatuur gebracht, kwam „het aroma" echter weer te voorschijn; of de fruithandelaren hier te lande er prijs op stellen dat in hun zaken te hebben is twijfelachtig. POMPELMOES, *Citrus maxima* Merr.

De pompelmoes, die onlangs ook geïmporteerd werd, is het volslagen tegendeel van de doerian. Een echte, frissche, rinsche vrucht, die door iedereen lekker wordt gevonden. Het is eigenlijk een zeer groote sinaasappel (zoo groot als een

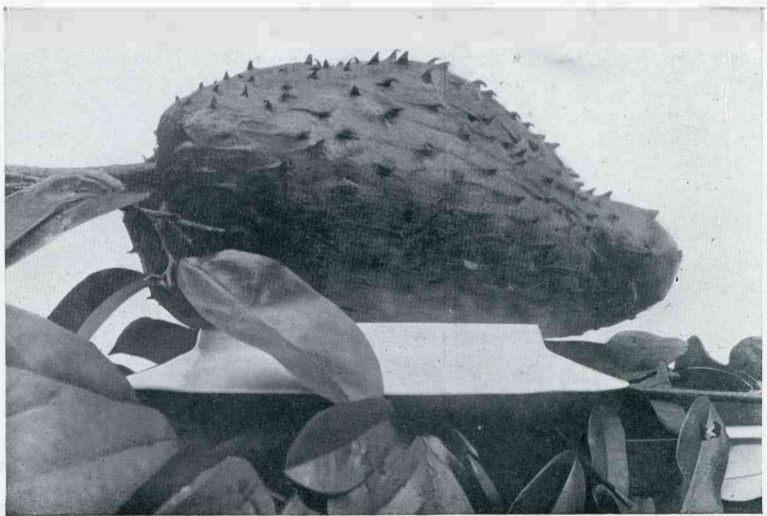
kleine meloen) en lijkt veel op de sucadevrucht en de Californische grapefruit. De schil is zeer dik, in Indië wordt die afgepeld en als een open bloem om de vrucht gelaten. Binnen in zitten schijven als bij de sinaasappels, het vel, dat erom zit, moet men eerst afpellen, daar het zeer bitter smaakt. De groote sapcellen zijn stevig, men kan ze zonder meer afbreken, de smaak is buitengewoon zuiver. Er zijn pompelmoezen met rood en met geel vruchtvleesch, de eerste zijn het meest gezocht. ☞ In tegenstelling tot de meeste

citrusvruchten, die het liefst in het gebergte groeien, behoort deze in de heete laagvlakte thuis, waar ze lage, wijdvertakte boomen vormt, alweer in de vruchtenstreek bij Batavia. MANGGA, *Mangifera indica* L.

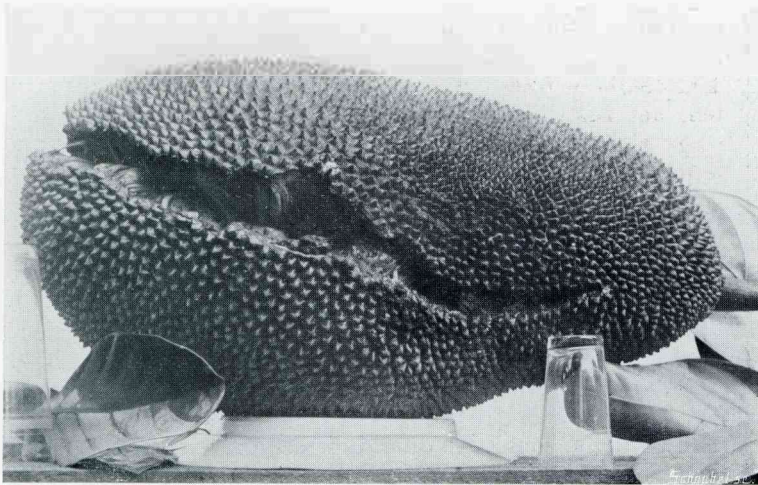
De mangga is een der oudste, meest gewaardeerde en fijnste vruchten van het verre oosten. ☞ Het is echter een vrucht waaraan men wennen moet, al ligt dit wennen binnen ieders bereik. De goede soorten hebben een zeer fijn vruchtenaroma en een heerlijken smaak, ze zijn bovendien zeer sappig. Op de slechtere kwaliteit slaat evenwel volkomen de appreciatie van sommige nieuwelingen, n.l. „dat de mangga naar wortels met terpentijn smaakt", hetgeen geen aanbeveling mag ge-

ZUURZAK GEOPEND

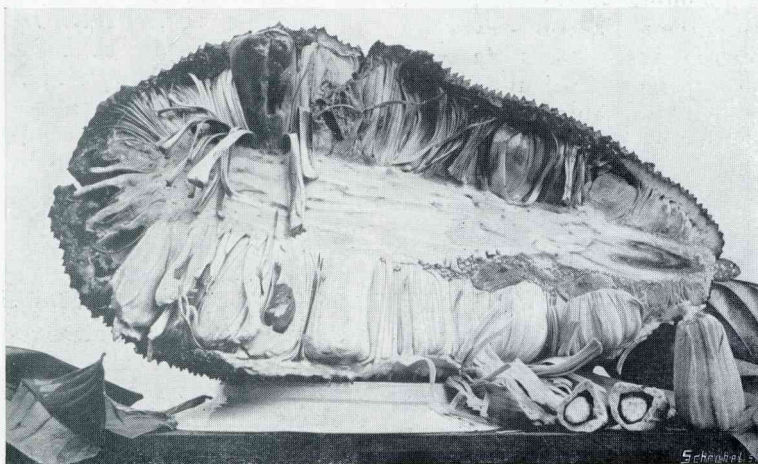

ZUURZAK

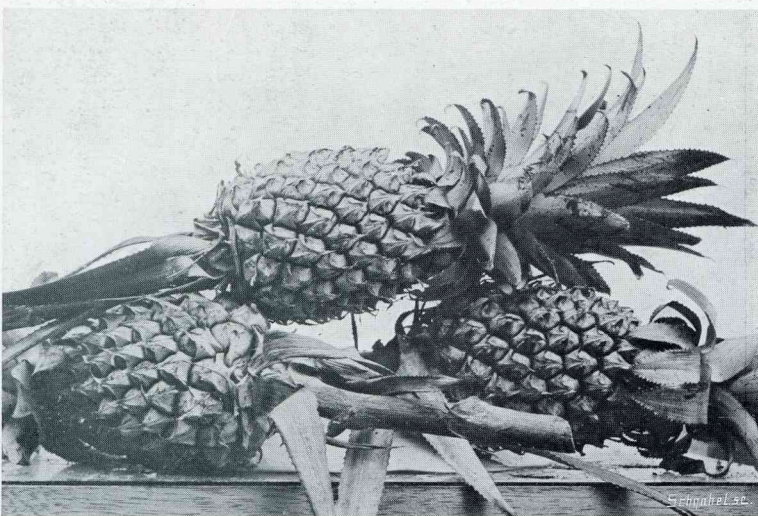
NANGKA

noemd worden. Inderdaad behoort de mangga tot de familie der terpentijnboomen en bevat ze zelf die stof min of meer, doch wanneer dit slechts een gering percentage is, merkt men dit niet. ☒ De mangga is een eivormige vrucht, de talloze variëteiten verschillen sterk in grootte; de Cheribonsche is zoo groot als een vuist, de mangga goèk kan 50 cm lang worden. ☒ Het oranje gekleurde, zeer sappige vruchtvleesch wordt door een taaie geelgroene, gladde schil omgeven; binnenin zit de langwerpige, harde pit, die met vezels aan het vruchtvleesch vastzit. Het is zeer moeilijk, ja bijna onmogelijk

NANGKA GEOPEND

deze vrucht met inachtneming van alle goede manieren te eten; bijna iedereen legt het af, en zoo kan men na een mangga-dessert de meest correcte gentlemen met druipende gezichten en dito handen bewonderen! ☒ Reeds de oude Hollanders waren groote liefhebbers van deze vruchten, die in de 17e en 18e eeuw van Ambon kwamen. Het is bekend, dat de moeder van een der Gouverneurs-Generaal uit dien tijd, Joan van Hoorn, haar manggaboomen voor 300 gulden per seizoen verpachtte en de kroniekschrijver Valentytyn beweert, dat hij de mangga hoven mangistan verkiest, omdat er langer werk mee is! ☒ De beste mang-

ANANASSEN

ga's komen tegenwoordig van Oost-Java, in Pasoeroean is zelfs een mangga-proeftuin. De oogst valt van September tot November, doch ook de onrijpe vruchten worden veel gegeten, o.a. de bekende chutney wordt ervan gemaakt. ZUURZAK, *Annona muricata* L.

De zuurzak is een verzamelvrucht, die overal in de laagvlakte gekweekt wordt. Ze is zoo groot als een ananas, van buiten groen en van binnen wit, met zwarte pitten. Om goed smakelijk te zijn, moet ze week aanvoelen; het vruchtvleesch wordt gewoonlijk door een zeef geperst, waarna het er als een wit schuim uitkomt, dat in glazen wordt opgediend en een buitengewoon fijn, niet te omschrijven aroma bezit. NANGKA, *Artocarpus Champeden Spreng*.

De nangka is een wonderlijke vrucht, ze lijkt een reusachtige gestekelde kalebas, die vooral aan den stam en de dikkere takken van den boom wordt voortgebracht, waar ze als een geschubd gezwel tegenaan zit. Rumphius beschrijft ze als volgt: „een lankwerpige zak, omtrent twee spannen of een kleine elle lank en zoo dik als een dije van een man, zijnde somtijds zoo groot en zwaar, dat een man dezelve nauwelijks oplichten kan”. ☒ Drie maanden na den bloei zijn de nangka's zoo groot als een kinderhoofd; er wordt dan een zak omgedaan om de wespen weg te houden. Een maand later is de vrucht rijp. Deze wordt gewoonlijk bij gedeelten verkocht; de pitten, die een vlezig omhulsel hebben, worden eruitgehaald, waarvan men dan eenige kan koopen. Het taaie vleesch om de pitten is geurig en zoet, doch wordt door Europeanen niet veel gegeten. Een geheele vrucht kost f2.— à f2.50! ☒ De broodboom, verwant aan de nangka, *Artocarpus incisa*, wordt ook veel gekweekt; de vruchten, die op de Zuidzee-eilanden een belangrijk zetmeelrijk voedsel voor de bevolking beteekenen, worden op Java als versnapering gekookt of gebakken. ANANAS, *Ananas comosus* Merr.

De ananas, afkomstig van Brazilië, heeft zich in Indië geheel ingeburgerd. Het is een kortstengelig, bijna stengelloos kruid, dat een rozet van bladeren voortbrengt, in welker midden de bloeispij, waaraan talrijke bloemetjes, oprijst. Deze bloeispij groeit door en eindigt weer opnieuw in een blader-rozet. Als de bloemen vruchtzetten, versmelten zij met het gedeelte der spi, dat zij omsluiten, en dit tezamen met eveneens vlezig geworden schubben tusschen de afzonderlijke bloesems, levert de samengestelde vrucht, die wij als ananas kennen. Bij de Dajaks van West-Borneo is het gebruik, dat wanneer in het vrije veld een ananas gegeten wordt, de blad-rozet van den top in den grond wordt gestoken. Dikwijls slaat deze aan, en zoo vinden we soms ananasplanten midden in de rimboe. Veel vruchten zullen ze dan wel niet voortbrengen, want de plant stelt nogal eenige eischen aan den bodem. ☒ Buitenzorg is een centrum voor deze vrucht, de Buitenzorgsche ananas is klein maar geurig. Heerlijke ananassen worden bij Pontianak gekweekt, deze brengen door de afgelegen ligging van dit gebied echter weinig op.

WINDROZEN

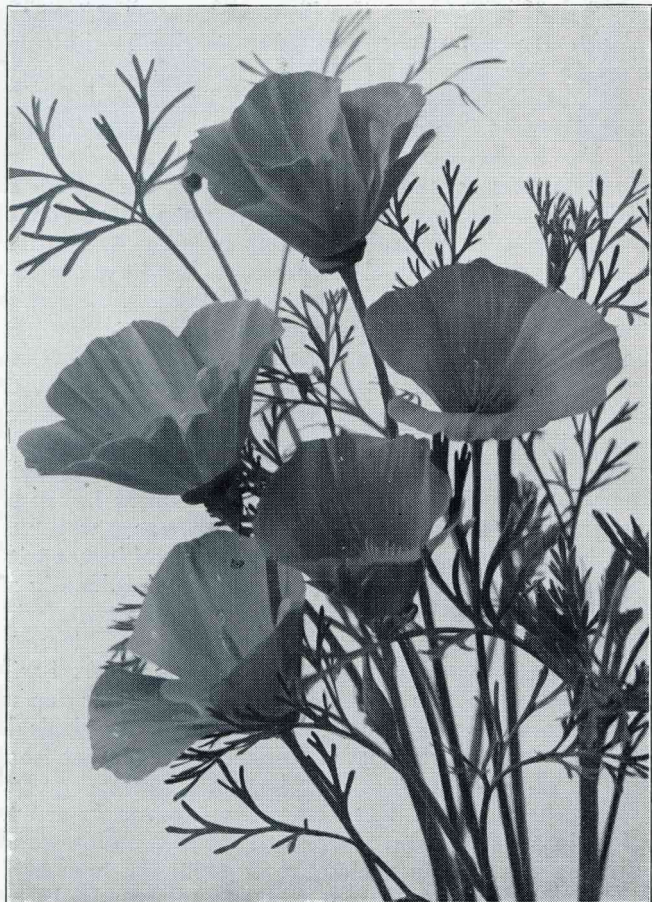
En boven de ommekring van 't bladrozet,
vijfvoudig met diep ingesneden bladen,
rijst de anemoon, een wonder langs de paden,
scharlaken, blauw en wit en violet.

Het zijn juweelen, fonk'lend in den dag,
zij lokken mij wanneer ik kom getogen
en 't leven wil den Schoonen Schijn gedogen
waarin ik leven ga met zachten lach.

Straks als het avond wordt, geloken zijn
de wonder-oogen boven lange steelen,
komt kleuren-toover in een droom mij streelen,

Mag ik weêr vlieten in den Schoonen Schijn?
Windrozen laat mij leven in uw gloed,
geen windstoot nog uw pracht verwaaien doet.

JOANNES REDDINGIUS

ESCHOLTZIA CALIFORNICA (KLEUREN: GOUD-ORANJE, GEEL, WIT, KARMIJNROSE EN KARMIJNROOD)

Eenjarige zaadbloemen

DOOR G. KROMDIJK

HET sortiment eenjarige zaadbloemen is zeer groot, terwijl het doel waarvoor we ze kunnen gebruiken ook zeer verschillend is. Onder de eenjarigen treft men zoowel de beste snijbloemen, alsmede pot-, perk- en klimplanten aan. De keuze is dus wel eens moeilijk, waarom wij hier enkele goede soorten onder uw aandacht willen brengen ¹⁾. Onder de éénjarigen rangschikken we de planten, die, in het voorjaar gezaaid, nog hetzelfde jaar bloeien. Hieronder zijn er echter ook enkele, die men met succes reeds in het najaar kan zaaien en zodoende worden dat dus eigenlijk tweejarige planten. De groote massa wordt evenwel in het voorjaar gezaaid. Zijn er dan soorten die men absoluut in het najaar móet zaaien? Ook dit is niet het geval en de soorten die we in dit artikel bespreken, kan men ook volgend voorjaar zaaien. De zaak zit echter zoo: sommigen, die in het voorjaar hun éénjarige planten uitzaaien, mopperen wel eens, dat het zoo lang duurt voordat hun planten bloeien. Gelukkig zijn er nu een paar soorten die men in het najaar kan zaaien. Men heeft het voordeel, dat deze planten sterker zijn, terwijl ze, en dat is hoofdzak, geruimen tijd vóór de voorjaarszaailingen bloeien. Alleen het zaaien op natte gronden in het najaar moeten we ontraden. Hieruit volgt dus, dat de grond behoorlijk diep losgemaakt moet worden, en de drainage goed moet zijn. De plaats waar we zaaien moet tevens luv liggen, is dit niet het geval, dan kan men het bereiken door er een laag heininkje van rietmatjes om heen te zetten. Den bodem voorzien we vooraf natuurlijk van den noodigen stalmest; ook met kunstmest kan men goede resultaten bereiken, die men, in de gewenschte verhouding, in elken goeden zaadhandel kan verkrijgen. Dit zijn wel zoo ongeveer al de eischen die onze te bespreken planten stellen. We willen alleen nog even op het zaad wijzen. Het gebeurt tegenwoordig maar al te vaak, dat er met diverse zaden langs de deur gevent wordt. Hoewel wij de laatsten zullen zijn, om dezen menschen hun brood niet te gunnen, meenen we toch ernstig te moeten waarschuwen tegen het koopen van zaden, waarvan men de herkomst niet

kan vaststellen. Ook lette men niet zoozeer op kwantiteit, doch liever op kwaliteit. Het koopen van zaden op markten en in diverse kruidenierswinkels meenen we eveneens sterk te moeten ontraden, het zaad is meestal oud of vochtig, zoodat een groot percentage zijn kiemkracht heeft verloren. Dit voorjaar ventte men langs de deur met z.g. Cactus- of vetplantenzaad, 't welk in fraai gekleurde zakjes met mooie afbeeldingen van succulenten was verpakt. Velen kochten, want de prijs was maar een dubbeltje, ook wij kochten een pakje, meer uit nieuwsgierigheid. Het zaad werd uitgezaaid en inderdaad was het resultaat verrassend. Het succulentenzaad bleek postelein te zijn, een Crassulacee, dus eigenlijk ook tot de succulenten behoorend. We willen hier dus alleen maar mee aantoonen dat het koopen van zaden geheel een vertrouwenkwestie is. Men doet dus goed zijn zaden te bestellen bij een erkenden goeden zaadhandelaar. Van eventuele mislukkingen, te wijten aan het zaad, blijft men dan zeker verschoond. ☒ Voor najaarszaaiing is zeer geschikt de *Calendula officinalis grandiflora* fl. pl., beter bekend onder den naam van Goudsbloem. Het zijn al heel bekende planten, die men reeds een paar eeuwen terug in grooten getale in onze Hollandsche tuinen aantrof. Immers in of omstreeks 1790, leert de geschiedenis, was het ten strengste verboden, zich met een Goudsbloem te tooien. ☒ Gemakkelijker planten zijn schier niet denkbaar. Ze groeien en ze bloeien overal, op goeden zoowel als op slechten of steenachtigen grond. Wil men echter van haar volle schoonheid genieten, dan is een bemesting toch nog wel aan te raden. De Goudsbloemen leenen zich zeer goed voor perkbeplanting, het liefst staan ze dan in de volle zon. Men heeft hier tegenwoordig zeldzaam mooie soorten voor, de variëteit Oranjekoning bloeit met prachtige, dubbele donkere oranjebloemen, groeit daarbij stevig, zoodat deze uitermate geschikt is voor dat doel. Ook in de schaduw doen de Goudsbloemen het nog vrij goed, al zullen ze dan wat rekken en wat minder bloeien. Als snijbloem, en daar gaat de najaarszaaiing in hoofdzaak om, is ze al heel bijzonder mooi. Zet maar eens een paar dubbele, oranje Goudsbloemen in een groenen gemberpot en u zult verbaasd zijn over het resultaat. Er zijn meer soorten Goudsbloemen, enkel- zoowel als dubbelbloemig, geel, ja tegen-

CALENDULA OFFICINALIS GRANDIFLORA FL. PL. (GOUDSBLOEM) ORANJEKONING, DUBBELBLOEMIG

1) De bij dit artikel geplaatste afbeeldingen zijn ontleend aan het door de fa. Turkenburg's Zaadhandel te Bodegraven uitgegeven boekje „Keur van eenjarige snijbloemen”.

*NIGELLA DAMASCENA FL. PL. MISSJEKYLL, HEMELS-
BLAUW EN WIT, DUBBELBLOEMIG*

woordig zelfs wit, maar daar hopen we volgend voorjaar meer over te vertellen. Een voordeel bij Goudsbloemen is dat men er gemakkelijk zelf zaad van kan winnen, het best is om het eerste goede zaad te oogsten. Om de planten den ganschen zomer aan den bloei te houden, moet men het vele zaad bijtijds verwijderen, daar het ze te veel uitput. Men kan er van verzekerd zijn indien men eenmaal een plekje Goudsbloemen in den tuin heeft, jaarlijks een groot aantal planten terug te krijgen, die uit zich zelf opkomen. ☼ Een zeer fraai gewas, dat men evenals de Goudsbloemen, in de maand September kan zaaien, is de *Eschscholtzia Californica*, ook wel Slaapmutsje of Juliaantje genoemd, Juliaantje, omdat men ze meest in de oranje kleur aantreft, en Slaapmutsje omdat ze zich bij donker weer en 's avonds sluiten, terwijl ze met een klein beetje fantasie wel aan een slaapmuts doen denken. Deze planten komen ook reeds geruimen tijd in onze tuinen voor, ze zijn daar, vooral de nieuwere soorten, zeker een plaatsje waard. Heel mooi is bijv. *Eschscholtzia Californica Oranje King* met groote, donker-oranje bloemen. Ook de *E. Californica Feuerflamme*, van binnen oranje en van buiten rood, is zeer mooi. De oranje kleuren komen des te beter uit tegen het blauwachtig-grijze diep ingesneden blad. Ook de *Eschscholtzia* is een gemakkelijke plant, die het op alle gronden doet. Op hoogen grond voldoet ze nog wel het best, ze is n.l. zeer goed tegen droogte bestand. Alhoewel ze nu niet speciaal tot de snijbloemen behooren, zijn ze er toch zeer goed voor te gebruiken, daar ze geruimen tijd op water goed blijven, zelfs de knoppen komen, op water gezet, prachtig open. Rekening moet men er mee houden, dat de planten zich heel moeilijk laten verplaatsen, zoodat we direct ter plaatse uit moeten zaaien. In het voorjaar verwijderen we de overtollige planten en dunnen ze uit tot ze op ongeveer 30 cm afstand van elkaar staan. Door ze ook in het voorjaar te zaaien kan men den geheelen zomer van hun bloei genieten. ☼ Een zeer

*GODETIA GRANDIFLORA ROSEA FL. PL., ROSE, DUB-
BELBLOEMIG (FOTO HIERNAAST)*

mooie plant vinden we ook de *Godetia grandiflora rosea fl. pl.* Deze planten zijn bijzonder mooi als snijbloemen, wat op de foto duidelijk te zien is. De *Godetia* kan men in verschillende soorten en kleuren verkrijgen, vooral de licht en donkerrose kleuren vinden we als snijbloem al heel mooi. De *Godetia's* verlangen een goed bemesten tuingrond, terwijl ze graag in de luwte staan, zoodat we hiermee dus rekening houden. Ook verlangen ze een behoorlijke ruimte, daar ze anders te slap groeien. Al worden ze wat hoog, toch zijn ze wel als perk- en borderplant te gebruiken, mits we de planten enkele dagen voor het verzetten z.g. koppen, de koppen er uitknippen tot op het 4e of 5e blad. Naast deze zijn er echter wel lagere soorten die meer voor perkbeplanting in aanmerking komen, deze zaaien we liever in 't voorjaar. Snijden we de bloemen, dan verwijderen we een groot gedeelte van de blaadjes, de bloemen komen dan beter tot hun recht. Tenslotte willen we nog noemen de *Nigella Damascena*, beter bekend als Juffertje in 't groen, en inderdaad, betere naam ware moeilijk te bedenken geweest. Men kan ze zoowel in het wit als in 't blauw verkrijgen, terwijl ze fraai dubbelbloemig zijn. De planten worden ongeveer 40 tot 50 cm hoog, terwijl ze flinke stevige bloemstengels vormen, die als snijbloem heel goed te gebruiken zijn. Aan het eind van ons artikel willen we nog even opmerken, dat lang niet alle plantjes den winter doorkomen, eendeels door te veel vocht, anderdeels door te strenge vorst. Men kan hier echter in tegemoet komen door wat ruim zaad te zaaien. Tegen al te strenge vorst kan men dekken met wat rijshout, waarover we een heel dun laagje stroo leggen, vooral niet te dik, anders zouden de muizen ons parten spelen. Heel goed kan men er ook wat sparretakken overleggen, die de plantjes voldoende beschutten en tevens een frisch groen gezicht in den tuin geven. Laten we hopen, dat bovenstaande bij mag dragen tot een veelvuldig kweken van onze mooie éénjarige zaadgewassen. Er zijn nog meer soorten die men dit najaar nog zou kunnen zaaien, doch we meenen reeds enkele van de beste gegeven te hebben en hopen volgend voorjaar wat uitvoeriger op de éénjarige zaadplanten terug te komen.

